

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційну роботу

Шкурова Євгена Владленовича

на тему «Соціокультурні трансформації сучасного міста в контексті
диджиталізації»,

представлену на здобуття наукового ступеня доктора філософії

в галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки

за спеціальністю 054 – Соціологія

Актуальність теми дисертації.

Сучасне місто є складною та динамічною соціальною системою, що формується на перетині економічних, культурних, технологічних і комунікаційних процесів. У другій чверті XXI століття розвиток цифрових технологій, перехід до індустрії 4.0, глобалізаційні та урбанізаційні виклики значно трансформують соціокультурну реальність міських просторів. Особливої ваги набуває дослідження цих трансформацій в умовах повоєнної відбудови українських міст, де диджиталізація стає не лише технологічним інструментом, а й засобом переосмислення міського життя.

Цифровізація урбаністичних процесів передбачає інтеграцію нових технологій у всі сфери суспільного функціонування міста – від публічної комунікації та освітніх сервісів до управління інфраструктурою та розвитком креативної економіки. Такий підхід долає традиційне уявлення про місто як про фізичний простір, натомість висуває в центр уваги соціальні відносини, культурні практики, мережеву взаємодію мешканців та глобалізаційні процеси, за яких глобальні технологічні рішення адаптуються під локальні ідентичності.

На цьому тлі зростає потреба у формуванні нового типу соціологічного знання, що дозволяє осмислити не лише структурні зміни в міському просторі, а й суб'єктивне сприйняття трансформацій мешканцями – зокрема зміну ідентичностей, стилів життя, форматів комунікації. Особливу актуальність проблема набуває в Україні, де відновлення міст потребує не лише фізичної

реконструкції, а й оновлення соціокультурної основи, створення умов для розвитку людського капіталу, інноваційної економіки та цифрової культури.

Оскільки більшість сучасних досліджень з урбаністики зосереджуються переважно на архітектурно-планувальних чи економічних аспектах міста, питання комплексного аналізу соціокультурних трансформацій в умовах диджиталізації поки що не дістали достатнього висвітлення в науковій літературі, особливо в українському контексті. Недостатньо вивченими залишаються суспільні аспекти механізмів інтеграції цифрових технологій у культурні практики, освіту, комунікацію та формування міської ідентичності, а також вплив диджиталізації на стійкість урбаністичних систем у кризових умовах.

Таким чином, дисертаційне дослідження Шкурова Є.В. «Соціокультурні трансформації сучасного міста в контексті диджиталізації» є актуальним, оскільки відповідає запитам часу, має важливе практичне та теоретичне значення, спрямоване на розробку цілісної соціологічної концепції цифрового міста, яка враховує взаємозв'язки між соціальними, культурними, технологічними та комунікативними вимірами урбаністичного життя в добу цифрової трансформації.

Оцінка обґрунтованості наукових результатів дисертації, їх достовірності та новизни.

Ретельне вивчення змісту дисертації, наведених у ній даних та сформульованих висновків свідчить про обґрунтованість та достовірність отриманих наукових положень, висновків та рекомендацій.

Наукова новизна результатів дисертаційного дослідження полягає в наступному:

У дисертаційній роботі сформульовано та теоретично обґрунтовано соціологічну концепцію диджиталізованого міста, яка комплексно враховує економічний, технологічний, креативно-культурний, комунікаційний та освітній виміри соціокультурного простору. Вперше запропоновано міждисциплінарний

підхід до вивчення урбаністичних трансформацій в умовах цифровізації, що спирається як на класичні парадигми урбаністичної соціології, так і на сучасні концепції глобалізації, мережевого суспільства, глокалізації та креативного міста.

Розкрито механізми перетворення міського простору під впливом цифрових технологій, зокрема в контексті повоєнної відбудови українських міст, що дозволяє запропонувати інноваційне бачення соціального моделювання міста на засадах стійкого розвитку, культурної спадкоємності та цифрових комунікацій.

Вперше на теоретичному рівні здійснено спробу системного аналізу креативного потенціалу міста як чинника модернізації урбаністичного простору, що є вагомим внеском у розвиток сучасної соціології міста.

Обґрунтованість і достовірність отриманих результатів забезпечується:

- використанням широкого спектру загальнонаукових (аналіз, синтез, дедукція, індукція, порівняльний та системний підходи) та спеціальних методів (феноменологічний, герменевтичний, соціально-просторовий аналіз);

- залученням потужної теоретико-методологічної бази, що включає класичні та сучасні підходи (Т. Парсонс, Р. Парк, М. Кастельс, А. Лефевр, С. Сассен, Д. Гарві, Р. Флоріда та ін.);

- використанням актуальних емпіричних даних кейсів, соціологічних досліджень та статистичних матеріалів українських і міжнародних організацій, що дозволило обґрунтувати висновки з високим рівнем репрезентативності;

- логічною послідовністю структури дослідження, що дозволяє простежити внутрішню зв'язність між поставленою метою, завданнями, об'єктом, предметом дослідження та одержаними результатами;

- наявністю практичних рекомендацій, що ґрунтуються на теоретичних висновках і мають прикладне значення для формування державної та муніципальної політики у сфері міського розвитку в умовах диджиталізації.

Отже, у дисертаційній роботі поставлене наукове завдання виконано повністю, здобувач у повному обсязі опанував методологію наукової діяльності, показав здатність самостійно здійснювати теоретичні узагальнення, критичний

аналіз, обґрунтування наукових положень і розробку практичних рекомендацій. Отримані результати мають як наукову новизну, так і важливе соціально-прикладне значення.

Оцінка змісту дисертації, її завершеність та дотримання принципів академічної доброчесності.

За своїм змістом дисертаційна робота здобувача Шкурова Є.В. повністю відповідає Стандарту вищої освіти зі спеціальності 054 – Соціологія та напрямкам досліджень відповідно до освітньої програми «Соціологія».

У дисертації всебічно розкрито актуальну проблематику соціальних змін в урбаністичному середовищі в умовах цифрової трансформації, що відповідає сучасним вимогам до наукових досліджень у сфері соціології. Тематика, структура та зміст роботи узгоджуються з логікою реалізації освітньо-наукової програми, а також демонструють високий рівень володіння теоретичним матеріалом і сучасними методами соціологічного аналізу.

Дисертаційна робота є завершеною науковою працею і свідчить про наявність особистого внеску здобувача у науковий напрям соціології міста, зокрема у розуміння урбаністичних трансформацій в умовах цифровізації.

Автором обґрунтовано методологічні підходи до вивчення урбаністичних процесів, здійснено аналіз соціальних явищ у міському середовищі, що дозволило сформулювати нові наукові положення та практичні рекомендації. Результати дослідження мають наукову новизну, а також практичну цінність для подальших досліджень і впроваджень у сфері міської політики, урбаністики та соціального планування.

Розглянувши звіт подібності за результатами перевірки дисертаційної роботи на текстові співпадиння, можна зробити висновок, що дисертаційна робота Шкурова Євгена Владленовича є результатом самостійних досліджень здобувача і не містить елементів фальсифікації, компіляції, фабрикації, плагіату та запозичень.

Використані ідеї, результати і тексти інших авторів мають належні посилання на відповідне джерело, а цитування і посилання відповідають вимогам доброчесності у науковій діяльності. Таким чином, робота відповідає критеріям академічної доброчесності й демонструє високий рівень відповідальності здобувача перед науковою спільнотою.

Мова та стиль викладення результатів.

Дисертаційна робота написана українською мовою.

Виклад матеріалу відзначається послідовністю, логічною структурованістю та науковою обґрунтованістю. Стиль мовлення – академічний, чіткий і зрозумілий, із дотриманням норм наукової української мови. У роботі широко використано загальноприйнятую соціологічну термінологію, що відповідає змісту дослідження. Автор дотримується єдності понять, належного рівня узагальнення, логічного переходу від теоретичних до практичних положень. У дисертації простежується прагнення до глибокого аналізу явищ, використання критичного підходу та концептуальної рефлексії. Стиль викладення результатів свідчить про наукову зрілість здобувача та його обізнаність з актуальними світовими й вітчизняними підходами до вивчення соціокультурних трансформацій міського середовища.

Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації – 242 сторінки, з яких основний текст викладено на 175 сторінках.

У вступі обґрунтовано актуальність дослідження, визначено мету, завдання, об'єкт і предмет роботи, розкрито її теоретико-методологічне підґрунтя та наукову новизну, а також представлено практичне значення одержаних результатів.

У першому розділі розглянуто концептуальні засади соціології міста: теоретико-методологічні підходи до його вивчення, історичну динаміку становлення урбаністичних студій, класифікацію основних парадигм дослідження урбанізації та урбанізму. Особливу увагу приділено соціальній

природі міста як складної мережевої структури, що формується під впливом глобальних комунікацій, економічних процесів, культури та освіти.

У другому розділі проаналізовано трансформації соціокультурного життя сучасного міста під впливом диджиталізації, глобалізації та макдоналізації. Розкрито особливості взаємодії локального й глобального, зокрема в умовах повоєнної відбудови України. Автор висвітлює формування гібридних цифрових просторів, які поєднують комунікаційні, економічні та культурні процеси, а також вивчає вплив інформаційних технологій на щоденні практики міських мешканців.

У третьому розділі досліджено роль культури, комунікацій та освіти у трансформації соціального простору міста. Показано, як креативні індустрії, міська символіка, культурна спадщина та діяльність університетів впливають на формування ідентичності міста, його інноваційний потенціал та сталий розвиток. Особливий акцент зроблено на потенціалі культури й комунікації в процесі повоєнної модернізації українських міст.

Дисертаційна робота оформлена відповідно до вимог наказу МОН України від 12 січня 2017 р. № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертації».

Оприлюднення результатів дисертаційної роботи.

Наукові результати дисертації висвітлені у 31 науковій публікації здобувача, серед яких: 3 статті у наукових виданнях, включених на дату опублікування до переліку наукових фахових видань України (в т.ч. 1 стаття, у якій число співавторів (разом із здобувачем) більше двох осіб); 2 статті у періодичних наукових виданнях, проіндексованих у базах даних Web of Science Core Collection (з них 1 стаття з Q3); 3 одноосібних розділів у колективних монографіях.

Також результати дисертації були апробовані на 23 наукових фахових конференціях.

У публікаціях, виконаних у співавторстві, особистий внесок здобувача відображений повною мірою. В дисертації автором використані лише ті

результати досліджень, які були отримані ним особисто. Кількість наукових статей відповідає вимогам щодо публікації основного змісту та наукових результатів дисертації на здобуття наукового ступеня доктора філософії.

Таким чином, наукові результати описані в дисертаційній роботі повністю висвітлені у наукових публікаціях здобувача.

Недоліки та зауваження до дисертаційної роботи.

Науково-практичні результати, що отримані Шкуровим Є.В. в ході виконання дослідження на тему «Соціокультурні трансформації сучасного міста в контексті диджиталізації» роблять вагомий внесок в соціологію та вирішення задачі розробки соціологічної концепції диджиталізованого міста. Незважаючи на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи, її актуальність, обґрунтованість та достовірність її висновків, слід виділити окремі дискусійні положення та зауваження:

1. У другому розділі автор слушно акцентує увагу на загрозах уніфікації міського простору через процеси макдоналізації, але ці міркування носять переважно загальний характер. Було б доцільно конкретизувати, як саме стандартизація проявляється у практиках українських мегаполісів (зокрема, у Києві), та проаналізувати можливі шляхи збереження культурної самобутності в умовах впровадження цифрових сервісів.

2. Варто було б глибше розглянути взаємодію між мешканцями міста та цифровими сервісами в контексті електронної демократії. Зокрема, доцільним було б висвітлити у компаративному ключі приклади або механізми залучення містян до процесів управління містом через цифрові платформи, що посилює зв'язок між теоретичними висновками і практикою.

3. У третьому розділі слушно окреслено креативну функцію міста як локусу соціокультурних трансформацій. Однак, для підвищення аналітичної чіткості доцільним було б конкретизувати категоріальний апарат: поняття «креативність», «креативна економіка», «інноваційні практики» варто подати через чітке визначення, що зменшить ризик надмірної узагальненості.

4. У роботі наголошується на важливості уникнення комерціалізації культури, однак не окреслено механізмів цього балансу. Було б доцільно сформулювати хоча б загальні засади політик, які дозволяють уникати редукції культури до інструмента ринку, залишаючи за нею автономну суспільну та гуманітарну роль.

Проте, вищенаведені зауваження та дискусійні положення мають виключно рекомендаційний характер, тому не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи Шкурова Є.В. і не знижують наукову та практичну цінність і значущість результатів.

Висновок про дисертаційну роботу.

Дисертація Шкурова Євгена Владленовича на тему **«Соціокультурні трансформації сучасного міста в контексті диджиталізації»** виконана на високому науковому рівні, не порушує принципів академічної доброчесності та є закінченим науковим дослідженням, сукупність теоретичних та практичних результатів якого розв'язує наукове завдання, що має істотне значення для галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки.

Робота є самостійним і завершеним науковим дослідженням, присвяченим актуальній проблемі використання соціологічної концепції диджиталізованого міста, яка інтегрує економічний, технологічний, креативно-культурний, комунікаційний та освітній аспекти сучасного суспільного життя.

Робота має значну теоретичну та практичну цінність, сприяючи розвитку сучасних підходів до соціокультурних трансформацій міського середовища в умовах диджиталізації. Робота містить положення наукової новизни, що вносять суттєвий вклад у розуміння принципів функціонування сучасного міського середовища в умовах диджиталізації, розкривають взаємозв'язок між соціокультурними процесами, технологічними змінами та урбаністичними трансформаціями, а також пропонують цілісну соціологічну концепцію диджиталізованого міста в контексті повоєнної модернізації та сталого розвитку. Зміст роботи повністю відповідає визначеній меті та поставленим науковим

завданням, які були успішно реалізовані в ході дослідження. Автор досяг поставлених цілей шляхом обґрунтування ключових наукових положень, що висвітлюють інноваційні підходи до розробки та впровадження стратегій трансформації міського соціокультурного простору, що базуються на інтеграції інноваційних технологій в сучасних умовах.

Основні результати дослідження характеризуються науковою новизною та високою відповідністю поставленим завданням, що забезпечує обґрунтування сутності та підходів соціологічної концепції диджиталізованого міста як з теоретичної, так і з емпіричної точки зору. Структура та обсяг дисертації відповідають загальноприйнятим науковим стандартам, логічно вибудовані та сприяють всебічному розкриттю теми. Дослідження виконане з дотриманням принципів академічної доброчесності.

Наукові результати, представлені в дисертації, ґрунтовно аргументовані та підтверджені практичними даними. Їхня апробація на науково-практичних конференціях засвідчує валідність, практичну значущість і прикладну цінність для розвитку соціологічної концепції диджиталізованого міста. Опубліковані наукові роботи за темою дослідження додатково підтверджують внесок дисертанта у розвиток науки.

Дисертаційна робота відповідає паспорту спеціальності 054 «Соціологія» та вимогам «Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261, вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження Вимог до оформлення дисертацій» (зі змінами)». За актуальністю, практичною цінністю та науковою новизною дисертаційна робота повністю відповідає вимогам чинного законодавства України, що передбачені в п.6 – 9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44.

Здобувач Шкуров Євген Владленович заслуговує на присудження ступеня
доктора філософії в галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки за
спеціальністю 054 Соціологія.

Офіційний опонент:

доцент кафедри маркетингу
Державного торговельно-
економічного університету,
кандидат економічних наук, доцент

Ігор ПОНОМАРЕНКО

